

траншами по 600 мільйонів євро, до того ж перші два – вже до кінця 2015 року. Отже, своєю обіцянку підтримувати Україну фінансово Євросоюз, попри буркотіння українських євроскептиків, підтвердив.

Тільки-но, то відразу

У декларації вдалося зафіксувати, що Брюссель із нетерпінням чекає завершення виконання Україною та Грузією другого етапу Плану дій з візової лібералізації і в разі позитивного відгуку Єврокомісії наприкінці 2015 року щодо їхнього поступу ЄС негайно рекомендуватиме Європарламентові та Євроаді

запровадити безвізовий режим для їхніх громадян.

– Ми зробимо все, щоб цього досягти. На сьогодні прибрати всі політичні перешкоди, залишилися суто технічні питання, які полягають у тому, щоб були забезпечені безпека ідентифікаційних документів (це функція Державної міграційної служби) й створення спеціальних ID-карт, що замінять внутрішній паспорт, – перелічив наступні кроки Президент України.

Відразу після закриття саміту в Ризі тим керівникам, які зволікали з виконанням певних пунктів Плану дій з візової лібералізації, народний депутат України Ірина Герашенко написала на своїй сторінці

у Facebook: «Найбільше зауважень до міграційної служби і МВС...». Й оптимістично додала: «До вересня всі пункти плану дій повинні бути виконані, й тоді Україна має всі шанси на безвізовий режим у 2016 році. Враховуючи бюрократичні процедури ЄС, це може бути не початок року, але це вже деталі».

Крим – це Україна

Удалося в Ризі й погодити спірні положення стосовно Криму, які блокували Білорусь, Вірменія, а також, за інформацією деяких дипломатів, Азербайджан.

У підсумку в декларації зазначено, що країни ЄС (без згадки країн

14

Півострів надії

Єгор РАХНОВЕЦЬКИЙ,
Микола БІЛОКОПИТОВ (фото)

Стратегію деокупації та реінтеграції Криму буде визначено восени. А до кінця 2015 року влада обіцяє створити дорадчий орган, який займатиметься поверненням Криму. Про це йшлося 18 травня під час слухань «Питання тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь», ініційованих Комітетом Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування.

Комітетські слухання під головуванням народного депутата України, керівника міжфракційного депутатського об'єднання «Крим» у Верховній Раді Олексія Гончаренка відбувалися за трьома блоками питань: «Політико-правові, соціально-економічні та гуманітарні наслідки тимчасової окупації Криму»; «Правове забезпечення та реалізація прав і свобод громадян України, законних інтересів юридичних осіб та держави в умовах тимчасової окупації Криму» й «Шляхи реінтеграції тимчасово окупованої території Криму в Україну».

Учасники в доповідях і під час обговорення не оминали «гострих кутів» і недосконалих положень майже рік тому ухвалених парламентом законів: «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» № 1207-VII та «Про створення вільної економічної зони «Крим» і особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» № 1635-VII. До того ж більшість нарікань стосувалися останнього.

Народний депутат України Георгій Логвинський запропонував створити окупантові такі умови, за яких Росія зрозуміє, що зазнає втрат, якщо не дотримуватиметься норм міжнародного права. Він зазначив: для розв'язання ситуації з окупацією Криму не існує ефективнішої альтернативи за вже застосований державою Україна правовий механізм, а саме: подання позовів до Європей-

ського суду з прав людини та Міжнародного суду.

«Проаналізувавши більш як 20 міжнародних договорів із РФ, ми переконалися, що в них усюди присутній арбітраж, а це означає, що вирішення спорів має відбуватися лише шляхом переговорів. Отже, виявилось, що протягом усіх років українська дипломатія недопрацювала й на сьогодні в нас фактично відсутній альтернативний механізм, окрім судового, для врегулювання таких спорів».

Георгій Логвинський також зазначив, що завдяки організації «Майдан закордонних справ» і виданню BlackSeaNews, які відстежують кожне порушення, уже вдалося затримати 6

кораблів за перебування в закритих Україною портах анексованого півострова й із них два арештовано за кримінальними провадженнями, відкритими за статтею 3321 Кримінального кодексу України «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї».

Народний депутат нагадав і про судові провадження щодо діяльності авіаційних компаній, які нині здійснюють авіарейси до Криму: «Тривають адміністративні судові провадження з виставленням щоденних рахунків у вигляді штрафів на суму більш як мільйон доларів, а стосовно авіакомпанії «Грозний Авіа» готуються документи на арешт літака,

«Східного партнерства») засуджують анексію Криму та Севастополя. Водночас учасники саміту (всі, зокрема й шість країн партнерства) підтверджують свою позицію щодо резолюції ООН про територіальну цілісність України від 2014 року. Нагадаємо, тоді Білорусь і Вірменія проголосували проти резолюції на підтримку України.

– Для нас важливо, що незаконна анексія Криму й агресія на Донбасі, ці нові геополітичні реалії, розглядалися на всіх дискусіях протягом саміту. Всі дебати посилюють солідарність з Україною. Це дуже важливо для нас, – підкреслив на заключній прес-конференції Президент України.

У свою чергу, учасники саміту наголосили на важливості «Східного партнерства» й висловили його значущість для зміцнення демократії та розвитку реформ у країнах Східної Європи, що не входять до ЄС, але є членами партнерства.

Декларація саміту містить пункт і про те, що його учасники «підтримують зусилля, спрямовані на дестабілізацію та пошук політичних рішень» для розв'язання конфлікту на Сході України, і закликають усі сторони «повністю виконати Мінські угоди від вересня 2014-го і лютого 2015 року» й звільнити всіх заручників. Сторони схвалили зусилля нормандського формату та білоруського посередництва з цих питань.

На саміті також нагадали про необхідність співпраці з міжнародними слідчими для визначення винних у катастрофі малайзійського Боїнга МН-17.

Підбиваючи підсумки саміту, можна сказати, що на сьогодні європерспектива України залежить від виконання підписаної торік Угоди про асоціацію, реалізація якої розрахована на десять років. Залишається сподіватися, що після Ризького саміту Київ зрозумів: самих лише слів замало, потрібні й рішучі дії. Зокрема, це стосується безвізового режиму. Адже у звіті Єврокомісії, який вона опублікувала в середині травня, чорним по білому написано, що Україна не виконала всіх вимог ЄС.

який здійснює рейси із Сімферополя до Туреччини».

Георгій Логвинський відзначив тісну взаємодію з усіх питань із Генеральною прокуратурою. Як було сказано, вже оголошено підозру 77 колишнім депутатам АРК Крим і за його спільною з народним депутатом України Мустафою Джемілевім заявою вже висунуто підозру 144 працівникам кримської прокуратури.

– Кожен суддя, який там арештовує українське майно, кожен прокурор, котрий діє всупереч і порушує закони України, має розуміти, що автоматично стає злочинцем, – наголосив він.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Валерія Лутковська, виступаючи з доповіддю «Півострів страху: рік окупації Криму», зауважила, що назва ця сформулювалася й була «робочою» також у рамках заходів Парламентської асамблеї Ради Європи та Ради ООН з прав людини. Це було спробою привернути більше уваги міжнародної спільноти до того, що насправді відбувається нині в Криму.

– Кримських татар, які 71 рік тому вже пережили депортацію, нині, по суті, знову примушують до неї. Відбуваються системні утиски прав кримських татар, арешти членів Меджлісу. Швидкість притягнення до відповідальності кримських татар годі й порівнювати зі «швидкістю» розслідування смерті Рефата Аметова, якого вбито на території Криму, але окупаційна влада не виявляє навіть бажання з'ясувати обставини його загибелі, – так описала ситуацію Валерія Лутковська.

Вона також поінформувала ЗМІ й учасників слухань: хоч як це прикро, але за весь період окупації Криму з поважних представників світових інституцій захисту прав людини окупований півострів відвідав лише Комісар Ради Європи Нільс Мужніц. Так сталося не через те, що інші організації відмовляються здійснювати моніторинг дотримання прав людини в Криму, а тому, «що всі ці орга-

нізації не можуть дістатися Криму територією РФ, бо це їм забороняє міжнародний протокол, а коли вони намагаються потрапити на півострів з території України, то їм не дають можливості працювати».

– Отже, ситуація наразі склалася така, – зауважила Валерія Лутковська, – що Кримський півострів для моніторингу міжнародними організаціями лишається закритим та ізольованим. Тепер у різних міжнародних доповідях фігурує інформація про ситуацію з правами людини в Криму, яку надають групи правозахисників, котрі на волонтерських засадах досі працюють в окупованому Криму.

Омбудсмен акцентувала увагу на ще одній проблемі. 2014 року в Російській Федерації спеціально для Криму було ухвалено закон, згідно з яким усіх, хто проживав на території півострова на день проведення неконституційного референдуму, автоматично визнали громадянами РФ. Лише ініціювання спеціальної процедури відмови могло врятувати людину від автоматичного набуття громадянства Росії. Усі звернення з цього питання до Ом-

будсмена РФ Елли Памфілової результатів не дали. Отже, наразі російський офіс з прав людини має щодо цього досить дискримінаційну позицію, застосовуючи таку відмовку: мовляв, законодавством РФ особі залишено право на добровільний вихід із нині російського громадянства.

Звершуючи виступ, Валерія Лутковська наголосила, що держава наразі має зробити й робитиме все, щоб права тих, хто змушений був залишити окуповану територію Криму, були максимально захищені.

Заступник міністра культури України Ростислав Карандєєв зазначив:

– Нині РФ вважає всі об'єкти культури і мистецтв, розташовані на території Криму, належними їй і цілеспрямовано здійснює всі заходи для зміни прав власності на об'єкти культурної спадщини та їхню перереєстрацію. Наразі Міністерство культури України не має інформації щодо кількості переміщених і вивезених культурних цінностей під виглядом обміну колекцій до РФ. На жаль, ця ганебна практика триває. Така політика реінвентаризації культурного надбання, яке

перебуває в Криму і по праву є національним надбанням держави України, є хибною і неприпустимою.

Ростислав Карандєєв поінформував, що Міністерство культури спільно з Міністерством інформації готує низку проектів для культурної «інтервенції» в інформаційний простір окупованого півострова. Ідеться, зокрема, про випуск газети «Кримська світлиця», яка доставлятиметься читачам у Криму.

Виступаючи з доповіддю «Конституційне і законодавче забезпечення прав корінних народів: основні труднощі й перешкоди», експерт Інституту демократії імені Пилипа Орлика Наталія Беліцер зауважила: вся робота робочої групи Конституційної комісії з питань прав людини свідчить про те, що особливого ба-

жання внести будь-які норми про корінні народи до оновленої версії Конституції України немає. І це незважаючи на те, що згадка про корінні народи міститься в чинній Конституції й усі міжнародні моніторингові структури зазначають, що в її нормах так і не було конкретизовано, які саме етнічні спільноти належать до корінних народів України.

Наталія Беліцер запропонувала передбачити в Рекомендаціях комітетських слухань пункт про необхідність внесення до проекту змін Основного Закону такого положення: «Визначити корінним кримськотатарський народ і малочисленні етнічні спільноти караїмів та кримчаків».

По закінченні її виступу головуючий Олексій Гончаренко зазначив:

оскільки однією з рекомендацій цих комітетських слухань є проведення восени слухань парламентських, то саме на них висловлена Наталією Беліцер пропозиція розглядати-мється докладніше.

На комітетських слуханнях обговорювали також шляхи вирішення проблемних питань громадян України – внутрішніх переселенців, змушених виїхати з Криму через політичні обставини. Люди не тільки опинилися без притулку над головою, а й права їхні обмежено. І цю проблему треба якомога скоріше розв'язати.

Вибірчі права, питання працевлаштування, реєстрації дітей – і новонароджених, і тих, хто має отримати паспорт за віком, наявність належного житла – усе це, на спільну

16

Словаччина допоможе подолати монополію «Газпрому»

Іванна ЯНІНА

Словаччина є ключовим європейським партнером України у сфері енергетичної безпеки. З метою експертної оцінки цієї співпраці й визначення подальших пріоритетів для розроблення відповідних рекомендацій для урядів обох країн щодо надання Братиславою допомоги Києву в Національному інституті стратегічних досліджень відбувся перший українсько-словацький форум. Цією зустріччю започатковано регулярні двосторонні консультації з актуальних питань словацько-українських відносин за участю представників органів державної влади, експертного середовища, громадських організацій та бізнес-співтовариств двох країн. Відтепер форуми проводитимуться один раз на рік по чергово в Україні та Словаччині, а їхній порядок денний формуватимуть Національний інститут стратегічних досліджень України (НІСДУ) і Дослідний центр Словацької асоціації зовнішньої політики за погодженням із зовнішньополітичними відомствами.

Відкриваючи форум, директор Національного інституту стратегічних досліджень Володимир Горбулін заявив, що Україна вдячна країнам Вишеградської четвірки (Словаччина, Чехія, Угорщина та Польща), котрі домовилися допомагати нам у проведенні реформ. Нагадаємо, що Словаччина – основна країна, яка надаватиме допомогу в сфері енергобезпеки та реформуванні сектору безпеки; Чехія – у сфері громадянського суспільства, освіти та ЗМІ; Угорщина – у сфері розвитку малого й се-

реднього бізнесу й у частині імплементації угоди про зовнішню торгівлю; Польща – у сфері децентралізації влади на регіональному рівні, а також у системі управління державними службами.

Словаччина пройшла шлях реформ у енергетичному секторі й має серйозний досвід у розбудові ринкової моделі його функціонування, яка визнана однією з найкращих у Центральній Європі. «У цьому контексті для України досвід Словаччини є дуже цінним. По-перше, це

думку учасників слухань, слід вирішувати шляхом удосконалення законодавства, й насамперед – доопрацювання та внесення змін до законів України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» й «Про створення вільної економічної зони «Крим» і особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України».

Отже, рекомендаціями комітетських слухань передбачено проведення восени парламентських слухань «Стратегія реінтеграції в Україну тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь: проблемні питання, шляхи, методи та способи».

Президентів України пропонується до кінця 2015 року розглянути можливість утворення дорадчого органу з питань деокупації та реінтеграції території Кримського півострова.

Кабінету Міністрів України рекомендовано невідкладно оприлюднити інформацію про перебіг виконання ухвалених нормативно-правових актів щодо тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь і до кінця року розробити та внести на розгляд Верховної Ради законопроект «Про стратегію деокупації та реінтеграції в Україну території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь» і Державну програму з деокупації та реінтеграції в Україну Кримського півострова.

Сказано!

«Хочу сказати тезу, яка для мене є дуже принциповою: протистояння з Росією не буде завершено доти, доки Крим не буде звільнено від окупації», – заявив секретар Ради національної безпеки і оборони України Олександр Турчинов у виступі 28 травня на Київському безпековому форумі.

входження енергетичного сектору країни в об'єднаний ринок ЄС і залучення іноземних інвестицій у сферу енергетики. По-друге, впровадження положень Третього енергетичного пакета Європейського Союзу та практична діяльність на енергетичних ринках. По-третє, розширення використання відновлюваної енергетики та підвищення енергетичної ефективності національної економіки. По-четверте, участь Словаччини в роботі інститутів європейської системи енергетичної безпеки», – пояснив Володимир Горбулін.

У нещодавно затвердженій Стратегії національної безпеки України енергетична безпека є одним із пріоритетних напрямів. І директор Національного інституту стратегічних досліджень нагадав, що стратегією передбачено підвищення енергетичної ефективності та забезпечення енергозбереження, диверсифікація джерел і маршрутів постачань, подолання залежності від Росії, розвиток альтернативної та ядерної енергетики з урахуванням пріоритетності завдань екологічної, ядерної та радіаційної безпеки. НІСДУ безпосередньо бере участь у розробленні дорожньої карти для виконання поставлених завдань. Отже, Україна нині перебуває на етапі створення сектору енергетичної безпеки й тому практична допомога європейських партнерів їй дуже потрібна.

У свою чергу, директор Дослідного центру Словацької асоціації зовнішньої політики Олександр Дулеба заявив про важливість таких дискусій для того, щоб Братислава могла конкретно знати, що вона може зробити для Києва. Тож найближчим часом за підсумками зустрічі буде складено програму допомоги.

Державний секретар МЗС Словаччини Ігор Слободник у своєму виступі відзначив особливу роль громадянського суспільства в Україні та закликав українських урядовців скористатися цією потужною силою при реформуванні енергетичного сектору. Також він запропонував учасникам розмови намітити перспективу для можливого збільшення обсягу поставок газу не тільки за рахунок реверсу, а й інших джерел. Зокрема, сланцевого газу.

Протягом минулого року Київ і Москва вели газову суперечку. Через неможливість досягнення домовленості про довгострокову ціну вони подали в міжнародний Стокгольмський арбітраж зустрічні позови, але рішення по них очікується не раніше весни 2016 року.

На думку експертів, Київ нині має сильні позиції. Протягом більш як 20 років Україна цілковито залежить від поставок російського газу. Але конфлікт, що почався торік, змусив Україну знайти дієву альтернативу – реверсні поставки газу з Європи. Фахівці, які виступали на форумі, запевнили, що плани українського уряду стосовно максимальної можливої відмови від російського газу реалістичні. Крім того, якщо Росія надалі нарощуватиме тиск, пропонуючи нереальні ціни, Україна сподівається додатково запустити «великий реверс» зі Словаччини обсягом близько 100 млрд. куб. на рік.

Нагадаємо, Київ і Братислава підписали меморандум про реверсні поставки газу в Україну. Угода, до якої йшли два роки, передбачає поставку до 8 млрд. куб. газу на рік словацькою транзитною компанією «Юстрім». Надалі ці обсяги українські чиновники сподіваються збільшити до необхідних 20 млрд. куб. на рік. На початку вересня 2014-го був запущений реконструйований трубопровід Вояни–Ужгород, яким газ із європейських країн надходить в Україну в реверсному режимі. Початкова потужність трубопроводу в 10 млрд. куб. газу на рік потім неодноразово підвищувалася й досягла нині 14,6 млрд. куб. на рік.

Словаччина є складовою всеєвропейського ринку газу. Більшість газу словаки купують у Росії за довгостроковим контрактом (до 2028 року). Ціна закупівлі – комерційна таємниця. Іноді Словаччина купує газ і на ринках Західної Європи. Усе залежить від поточної ціни і внутрішніх потреб країни.

20 травня відбулася зустріч президентів України та Словаччини, під час якої Петро Порошенко наголосив, що співпраця зі Словаччиною в енергетичній сфері дала змогу забезпечити Україну газом та зупинити монополію «Газпрому». У свою чергу, президент Словаччини Андрей Кіска запевнив, що його країна дотримуватиметься зобов'язань щодо реверсного постачання газу до України. «Реверсний потік діятиме, і ми цілком готові підтримувати Україну в цьому питанні», – підкреслив А. Кіска. Також він зазначив, що питання енергобезпеки України та Євросоюзу вирішуватимуться спільно.

Українські та зарубіжні експерти із задоволенням констатують поступове зменшення частки російського й збільшення частки імпортованого в Україну від європейських постачальників газу. При цьому іноді критики пошуку шляхів демонополізації «Газпрому» закидають Києву, що, мовляв, усе одно газ російський... Це хибне уявлення, адже фахівці стверджують: російським газ є доти, доки не сталася купівля-продаж. Тільки-но угода відбулася, газ перестає бути російським. Перспективи реверсу газу, на думку аналітиків газового ринку, дають можливість Україні з упевненістю дивитися в майбутнє.

Проте чутливим в українсько-словацьких відносинах залишається питання «Що далі?». Адже словацькі партнери вважають нинішні обсяги газу достатніми, тоді як українська сторона наполягає на збільшенні реверсу. Навряд чи пошук компромісу буде швидким, оскільки зацікавлених сторін все-таки де-факто не дві, а чотири: Україна, Словаччина, Європейська комісія та... Росія. У зв'язку з цим під час дискусій в українській столиці пропонувалося створити тристоронній механізм на рівні міністерств енергетики Києва, Братислави та відповідних директоратів Європейської комісії. Тільки разом ми можемо подолати всі нинішні виклики й ризики.